

TAR KÁROLY

Északi fényben

részlet a szerző *Voltam* című emlékiratának 4. kötetéből

Katalin napján érkeztem a dél-svédországi Lundba. A késő ős borúja helyett, az évi plusz két fokos átlaghoz igazodva, a langymeleg biztonság tiszta levegője vett körül. Fellélegeztem, búcsút mondtam otthoni gondjaimnak.

A nyugdíjazásom óta eltelt esztendőik alatt szabadságérzetem kiteljesült. Csak magamnak tartoztam elszámolással. Napjaim beosztása azelőtt sem okozott különösebb gondot, hiszen Apáczai figyelmeztetése, miszerint „iparkodnunk kell az időt hasznosan eltölteni”, a miatyánkot gondolkodás nélkül mormoló hívők imájánál jobban belém rögződött. A felelősséggel vállalt élet nyugalma örököltöm szüleimtől, és a magam fecskéfészek-építő igyekezetével építgettem meggyőződésem: magam vagyok életem, sorsom, világom, boldogságom legfőbb alakítója. Minden hibámért, minden melléfogásomért szenvedés a jutalmam. Magam büntetem magam, mert senki sem ismerhet jobban, mint saját magam. A jó és a rossz keveréke vagyok, mint minden ember. Két örökké vitatkozó és viaskodó részem két negyed-részem csupán. Mert társ vagy feleség nélkül félemberek vagyunk, csak negyedrészen jók, jóra törekvők, valóban emberségesek. Úgy éreztem, ez a felismerés az a fix pont, amelyről, ha kell, kimozdítható az örökös javulás ösvényein az én világom is.

Ez a bizonyosság lehetett az alapja nyugalmamnak, amikor hatszáz éves kolozsvári gyökereimtől távolodva, unokám nevelésére Svédországba indultam. Bánatos hetykeségemmel az egyszerű ember kényszeredett örömét utánoztam, amikor munkában fáradt napja után markába köpve, az újjá-születést ígérő kiadós alvásra készülődik.

Két nekikeseredett negyedem, talpig felemás érzésekkel vívódva, a szigorú magány hétköznapi öltözetében állt a sokadik próba előtt. Tudtam, hogy kiszolgáltatva a kíváncsi idegeneknek, és azoknak is, akik torzult hallomásból, kiszínezett pletykákból alkotott előítéleteikkel fogadják a jövőbeneket, az eddig megszokottaktól eltérő, kiszámíthatatlan küzdelmek várnak reám. Megvallom, a kezdeti időszakban úgy tettem, mint akit egyáltalán nem foglalkoztat, miként fogadnak ebben az országban. Az itt megtelepedett magyaroktól sem vártam sok jót, talán csak annyit, hogy valamilyen nyire elismernek, megbecsülnek írástudásomért.

TAR KÁROLY író, szerkesztő (1935, Kolozsvár), fémipari technikus, újságírói és tanári, majd sajtóvezetői diplomát szerzett. **Publicista, főszerkesztő, aranytollas újságíró. Fél száz (regény, vers, riport stb.) kötet szerzője. 1995-től unokái nevelésére Svédországba távozott, magyar irodalmi és családi lapot, rádióadást alapított és szerkeszt. Munkásságát a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével és a Pro Cultura Hungarica díjjal jutalmazták.**

Benjamin unokám, akit fiamra emlékezve Zsoltnak is kereszteltek svéd apja családjának protestáns szokásai szerint, másfél esztendő volt, amikor családgyesítés címén lányomhoz költöztem. Böröndnyi, éppen csak a legszükségesebb holmival érkeztem. Donát negyedi, évek szorgos munkájával berendezett lakásom, tekintélyes könyvtáram, felszerelt garázsom és családi sírhelyem maradt Kolozsváron. Vagyontalannak mondhattam volna magam, ha nem számítom rengeteg ismerősöm, számos barátom és számatlan ellenségem, akiket büszkeségem nem engedett számon tartani, mert a velem szembeni ellenérzésüket nyíltan alig, inkább csak a hátam mögött vállalták. Valamiféle dac munkált bennem öt álló esztendőn át a rendszerváltáskor nyílt sisakkal meghirdetett lelkiismeret-vizsgálatra való felhívásom kifordított fogadtatása miatt.

A sunyik nem képesek magukba nézni, hiányzik belőlük a gyónás bátorsága. Az előrelátott változásra csak annyiban készültek fel, hogy az esetleges felelősségre vonáskor elsápadtan feletteseikre mutogassanak, egészen a legfőbb vezetőig, akit feleségestül golyózáporba állítva magukat felmenthetőnek gondolták, és mindent elkövettek, hogy embertelenségük bűne alól felmentsék magukat. Igyekeztek elhitetni a világgal: mindenkinek egyforma adag vaj van a fején, ne bolygassuk, majdcsak elolvad magától... Nem tudtam, hogy az ilyenek lelkiismeretlenül, elveiket, ha voltak ideig-órákig, akár a köpenyegüket váltogatták, forgatták, ugrásra készen arra vártak, miként simulhatnak az új hatalom szolgálatába és léphetnek a változás hőseinek uszályában a maguk alkotta dicsfénybe. A mindenáron karrierre vágyók klikkekbe húzódva a kivárás mellett döntöttek, de ha valamelyik közelállójukat túlbuzgó fullajtkodással, emberéletet veszélyeztető árulkozással, ügybuzgó feljelentésekkel és a folyamatos besúgás bűnével vádolták, bolhacsípésre beidegződött indulattal, hazug rágalomokkal odacsapva, elhallgattatták a zsigerileg igazságot kutató kellemetlenkedőket. A rendszerváltozás utáni hetekben és hónapokban megjelent lapszámokban számos írás bizonyítja a kisemberek elszámolást óhajtó igyekezetét és elhallgattatásuk mikéntjét is. Napvilágra kerültek ismert nagyjaink, íróink, közembereink versben, prózában, díszelvényekről elhangzott szavakban elkövetett hozsannái és hűségnyilatkozatai is. Hallgattak ők is, példamutásuk elmaradt, lelkiismeret-vizsgálatuk magánüggé silányult.

A bukaresti magyar napilap akkori ötös fogatú vezetői lelkiismeret-vizsgálattól való félelmükben – kettőjüket próbált jó barátomnak tudtam – a szocialista érában megszokott elhallgattatás módszereit is bevetve, rágalmazással válaszoltak, vagy megengedően viszonyultak a beszervezett rágalmazók nyilvánvaló ferdítéseivel és hazugságaihoz. Három évtizedes szakmai tapasztalataim birtokában, teherbírásonak meg sem kottyant volna ez az árulás. De amikor kolozsvári barátaim, egykori kollégáim, jó ismerőseim szótlannul hagyták becsmérlésem, elkeseredtem. Nem vártam, hogy írásba foglalt véleményükkel álljanak mellém, de jólesett volna, ha

megbeszélük velem lelkiismeret-vizsgálatról szóló javaslatomat. Kerültek, mint a rühös kutyát. És én sem igyekeztem velük találkozni. Az ezután következő öt esztendő alatt lefoglalt az *Erdélyi Kiskönyvtár* könyvsorozat és az Erdélyi Szépmíves Céh lábra állításának aprómunkája, és mindenekfelett feleségem egy nyáron át tartó budapesti haláltusája. Végül elbúcsúztam mindenkitől, akitől el kellett búcsúznom, és azzal a gondolattal ültem repülőre, hogy új életet kezdek a kilencvenes évek elején tett utazásaim alkalmával békés, nyugodt vidéknek tapasztalt Skandináviában.

Este bálba vitt a lányom. A helyi magyar egyesület hagyományos Katalin-bálgját a kisváros népfőiskolájának egyik, a város központjához közeli termében tartották. Újságírói feladatomból beidegződött szokásom szerint, néhány pillantással felmértem a „terepet”. Lehetek vagy kétszázan a tornaterem hosszúságú helyiségben. A félszuterén terem ablakai alatti fal hosszában sorakozó asztalok mellett idősebbek ültek és poharazgattak családias hangulatban. Bernádékkal, lányom kolozsvári ismerőseivel kezdtem az ismerkedést. Sorban, megnyerő mosollyal, érdeklődő tekintettel fogadtak mások is. Annyit tudtak rólam, hogy Zsuzsa apja vagyok, akit család-egyesítés címén befogadott Svédország. A táncter szélén álló egyik asztalnál telepedtünk le, lányomat mindjárt felkérte valaki táncolni. Másvalaki borral kínált. Legeltettem a szemem, próbáltam kitalálni, milyen társaságba jutottam. Lemezjátszóról vagy magnetofonról szólt az erdélyihez hasonló kisvárosi táncmuzsika, de a báli hangulat sehogy sem akart kialakulni. Meglepett, ahogyan lányom, amolyan foghegyről, kurtán visszautasított egy ismeretlen fiatalembert, mert elment a kedve a táncról. Nyegle határozottsága tetszett is, meg nem is. Tőlünk távol töltött évei önállóságra szoktatták, meg kellett küzdenie a bevándorlók sorsában általánosnak mondható megaláztatással. Egyetemi hallgatóként érkezett, de nem fogadták el érettségi bizonyítványát sem. Azt hiszem, három év megfeszített tanulással sikerült visszakerülnie arra a szintre, amit otthon elért, főiskolai tanulmányait folytatva szerzett az akkoriban még csak az Egyesült Államokban és Svédországban ismert foghigiénikus képesítést. Örvendtem a maga erejéből szerzett önbizalmának, felnőtté válását csodáltam, de féltettem is az elbizakodottságtól. Férje, tipikusan svéd, szőke és hosszúkás ember, a lányom biztatására végzett képzőművészeti főiskolát, majd a malmói egyetemen tanult grafikát és szobrászatot. Svédországba érkezésem után még sokáig újságkihordóként dolgozott. Gyenge fizikai ellenálló képessége miatt, a hajnali munkát, különösen télen, nagy megerőltetéssel végezte. Házasságukban a lányom akarata volt a mérvadó. Jó lett volna, ha vejem velünk tart a bálba, de nem tehetette éjszakai munkája miatt. Vejem egy apró, tengerparti halászfaluból származott. Tizenhét éves kora óta önálló életre kényszerült. Számunkra nehezen érthető módon, a szüleivel való kapcsolata havonként csupán egy-egy kávényi időre korlátozódott. A sölvesborgi

bevándorlási hivatal tisztviselőjeként ismerkedett meg lányommal. Jártam ezen a városházán, amelynek folyosóját vejem, még műkedvelőként, nagy felületekre szabott, élénk színű falfestményeivel díszíthette.

Első svédországi látogatásunk idején, még 1991-ben történt, valamiért összeszólalkoztak lányommal. Levélben kért bocsánatot tőlünk és bevallotta, nem volt alkalma megismerni a családi élet melegét, innen időnként furcsa viselkedése. Azóta számos alkalommal tapasztalnom kellett az északi emberek kimértségét. A civilizált kisvárosokban, melyeket semmiképpen sem nevezhetek falvaknak, köszönnek egymásnak az emberek, köszönnek az idegeneknek is, de távol áll tőlük a nálunk szokásos, rögtön szíves vendéglátás gyakorlata. Ösztönszerűen arra figyeltem, mi az, amit a svédektől tanulhatunk, és mely sajátosságainkról nem szabad lemondanunk akaratlan beolvadásunk folyamatában. Hagyományaink megőrzésében gondoltam magamat hasznossá tenni a szórványokban élő magyarok között, a szövetségbe tömörült különféle magyar egyesületekben. Hagyományaink éltetése rajtunk múlik. Ezt tapasztaltam azon a nehezen induló lundi Katalin-bálon is, ahol az éjszakai újságkihordás miatt vejem nélkül vettünk részt.

Éjfél felé érkezett Erzsébet. Mondták, hogy kutatóvegyész, munkája egy ideje Hollandiához köti, ezért le kellett mondania a lundi magyar egyesület vezetéséről. Erzsébet mikrofont ragadott, néhány vidám mondattal teremtett báli hangulatot. Táncoltam. Nem éppen viháncoló örömmel, hiszen némi kételkedés munkált még agyamban a svédországi megtelepedésről szóló döntés helyességét illetően, de éltetett a remény, hogy akár otthon, itt is szolgálhatom valamiképpen azt a kisközösséget, amelyhez, azt gondoltam, jó lesz tartoznom.

Rövid idő alatt egyházi nyilvántartásba kerültem. 1526-tól 2000-ig az evangélikus egyház Svédországban államegyház volt. 1995-ben még az egyház tevékenységi körébe tartozott a lakosság nyilvántartása. Az ezredfordulóig az evangélikus családban születettek hivatalból az evangélikus egyházba tartoztak. A svédek most is a keresztény értékek szerint élnek, de a lakosság ötven–nyolcvan százaléka nem gyakorolja vallását, istentiszteletre csupán két százalékuk jár, az iskolai vallásoktatáson nem egy, hanem a nagy világvallások mindenikéről – az iszlámról is – tanulnak. Újabb adatok szerint az itt 230 helységben élő kb. hetvenezer magyarból mindössze 5400 személyt tartanak nyilván a magyar egyházi közösségek, a meglévő, szám szerint 12-15 gyülekezetben istentiszteletre összesen alig félezren, havonta egyszer járnak, saját templomuk nincs.

A bevándorlók szociális ügyeit minden városban külön iroda intézi. Meglepetésemre hivatalból rendelt tolmácsom az a nő volt, akinek a hangját a Kossuth rádióban elhangzott tudósításaiból már ismertem. Amikor

bemutatkozott, szóltam, hogy ismerősömként üdvözlöm. A kérdőív, amit ki kellett töltenünk, terjedelmes volt, de nem okozott gondot. A gondozómként kijelölt svéd tisztviselőnő ráérős beszélgetésünkből leszűrt adatokkal sűrűn teleírta. Ilyen körütekintő aprólékosságot tapasztaltam akkor is, amikor a bevándorlók igényeit felmérő kérdőív került a kezembe. Akaratlanul is eszembe jutott mindaz, amit a szocialista és a kommunista társadalom álomszerű meghatározásaként tanultunk a középiskolában. „Mindenkinek *munkája* és majd valamikor *szükséglete* szerint.” A bevándorlók szükségleteinek egyénre szabott hosszú listáján például havonta három szappant írtak elő a fémiparban dolgozóknak. És az értelmiségiek járandóságai között, magától értetődően, szerepelt egy-egy színház- és operajegy is. Önkéntelenül felsóhajtottam. Ha ezt láthatták volna az én kommunista valóság szülei! Milyen nagyot néztek volna a jóléti állam csodás furcsaságain, hiszen ehhez a mesés életszínvonalhoz nem kibékíthetetlen osztályharcban és az embertelen proletárdiktatúrán át vezetett itt az út, hanem egy olyan leegyszerűsített királyságban, ahol minden polgár tegező viszonyban lehet magával a királlyal is.

Öt esztendővel azelőtt, lányom látogatására érkeztünk Svédországba, és másfél hónapot töltöttünk Sölvesborgban, ebben a dél-svédországi patyolat tiszta és barátságos kisvárosban. Ugyanennyi csodálkozni jó időt töltöttünk barátaink vendégeként, a szigetekből is egységes várossá kovácsolt, patinás és mindenben élhető kert-fővárosban, Stockholmban. Akkor inkább csak az utak kifogástalansága, a rend és a tisztaság, a békés emberi kapcsolatok, a mindent bearanyozó nyugalom, a kiegyenlített gazdagság volt szembetűnő. Nem láttam koldust, nem találkoztam a nálunk már a ruházatáról felismerhető szegény emberekkel. Vallom ma is, hogy akkor nem a felületes, a hirtelen lelkesedés íratott velem riportot *Svédország dicsérete* címmel. Megjelent az *Erdélyi Naplóban*, majd a *Magyar dolgok* című kötetemben, és svédül is a terjedelmes dél-svédországi napilapban. Ma már árnyaltabb képet festhetek az itteni, évszázaddal ezelőtt kezdődött jólétről, a rendezettségben és kiszámítható biztonságban kissé elpuhult svédekről. És arról a mindenütt észrevehető igyekezetről, hogy az újra és újra megújított versenyküzlemben lendületesebbé kívánják tenni minden részében a svéd társadalmat.

A társadalombiztosító hivatalban otthoni nyugdíjamról beszélgettünk tolmácsom segítségével. A szigorúan is anyáskodó tisztviselőnő gyors fejszámolás után intett, hogy szóra sem érdemes. Koronára átszámolva a legszerényebb svéd nyugdíj tizedére sem értékelték közel fél évszázados otthoni munkám után kapott juttatásom. Időnként, valamilyen belső szabályzatnak megfelelően, rendszeresen találkoznom kellett mindenben készséges gyámolító felügyelőmmel. Olykor a lányom tolmácsolt, és a svéd nyelvtan-

folyamon apránként szerzett tudásomat próbálgatva fokozatosan egyre többet értettem a bevándorlóként reám háruló jogaimból és kötelességeimből. Legfőbb tennivalóm a nyelvtanfolyamon való részvétel volt. Naponta huszonhat koronát kaptam azért, hogy tizenvalahány társammal együtt svédül tanultam. U alakban elhelyezett keskeny asztalok mellett ültünk. Nagydarab afrikai fekete fiú ült mellettem, aki mindenre sűrűn igenelve és vigyorogva okézott. Jobb oldalamon középkorú iráni ember. Bölcsen hallgatott. Mellette egy nehéz felfogású bunyevác tanító. Velem szemben két rendkívül okos orosz lány, gondosan kozmetikázott szőkeségek, és egy fiús kinézetű budapesti fiatalasszony, aki munkavállaló férje révén került Svédországba. Egy magas és izmos szerb fiú ült az asztal végén. Nem fért a bőrébe. Sajátos angolságával mindegyre belekotyogott tanárnőnk magyarázatába, nevetlen kisiskolásokhoz hasonlóan nyüzsgött, időnként magyarázat nélkül kiment és visszatért az osztályterembe. A tanárnő türelme kifogyhatatlan volt, de a fiatalember napról napra egyre izgágább lett. Az egyik orosz szőkeség nem bírta minősíthetetlen viselkedését, oroszul figyelmeztette. Szópárbajukat nehezen szenvedtük. Mindnyájan a lány védelmére keltünk. Bábeli hangzavar keletkezett. Végül közmegelegedésünkre a tanárnő kiutasította az izgága fiatalembert a teremből. A beiskolázást végző hivatallal is meggyűlhetett a baja. Hallottuk, hogy néhány nap múlva visszatért szülőföldjére. Valószínűleg a polgárháborújukban elhatalmasodott, sokakat megfertőzött totális gyűlöletbetegsége tette összeférhetetlen természetűvé.

Mi magyarok már a sorban kötelező hangos olvasás-gyakorlatokkor bizonyítottuk előnyünket a többiekkel szemben, mert nekünk nem okozott nehézséget az *a*, az *ö* és az *ü* kiejtése. Három hónap elteltével sikeresen vizgáztunk és az orosz lányokkal együtt átkerültünk a haladók csoportjába, ahol apró kínai nő mellett ülhettem. Bőre, mint a kínai porcelán, huszonvalahány évesnek gondoltam, mint kiderült, közel járt az ötvenhez. Kedves volt, unalmas óráinkon a kínai nyelvről kíváncsiskodtam.

Egy idősebb svéd úriember kitartottja volt, angolul kiválóan beszélt. Találkoztam vele véletlenül a városi buszon is, éppen csak bólintott. Kedvességét irántam csak az osztályteremben gyakorolta. A fekete fiú is átkerült a haladók csoportjába, hiszen angolul ő is folyékonyan beszélt. A svéd és az angol nyelv szerkezetének hasonlósága és az angolból átvett szavak sokasága nagyban megkönnyítette előrehaladását nyelvtanfolyamunkon. Középkorú, svéd-szőke tanárnőnk kedvelte, mert a beiktatott ismerkedési foglalkozásokon, amiket a kávézásra és kellemes együttlétre alkalmas iskolai társalgóban tartottunk, az iskolai felszerelések között talált afrikai páros dobot ritmikusan püfölve, felvillanyozta a többnyire szeppent és magába forduló egyedekből alakult, különféle nemzetiségű nyelvtanfolyamosokat. A dobos biztatására nekem is sikerült valamennyire élvezetes rongyázó ritmust kicsalogatni a fehér-fekete színű, bója formájú dobok-

ból. Ezt nem várták tőlem, a csoport legidősebb tagjától. Szívesen megmártóztam rokonszenvükben, de amikor csoportvezetőnek választottak, átadtam ezt a tanári karral való kapcsolattartással járó feladatot a huszoneves Verának, aki nálam könnyebben rakosgatta pesti magyar szavai mellé naponta gyarapodó svéd szavainkat. Fergeteges ütemben haladtunk a nyelvtanulásban. Naponta – fejcsoválva számoltam – 150-170 új svéd szót jegyeztem szószedetembe. Csoportunk minden tagja habzsolta a svéd nyelvet. Nem titkolt céljuk a sikeres másodfokú nyelvvizsga, amely munkavállalásuk elengedhetetlen feltétele volt. Nyugdíjasként nekem erre nem volt gondom. Ezért aztán félbehagyhattam a mindennapos intenzív tanfolyamot, hogy unokámra felügyelve tegyem magam hasznossá. Az intenzív tanfolyamról átraktak a heti kétszer két órás tanfolyamra, ahol egy idősebb tanárnő ráérős ütemben foglalkozott velünk. Dolgozatokat íratott, amiket rendre felolvastunk és megvitattunk. Tetszett neki, hogy kevés szóval is sikerült kisebb karcolatokat alkotnom és felolvasnom, amelyeket a svéd iskolai oktatásban unalomig, de többnyire oktalanul hangoztatott „Jätte bra!” (Nagyon jó!) agyondicsérő kifejezéssel honorált.

De akkoriban ennél nagyobb büszkeséggel töltött el, hogy unokámat szólásra bírtam. Egy egész héten át az ablakba állítva, az előttünk menetrendszerű pontossággal elhaladó autóbuszra mutatva serkentettem:

– Mondjad szépen: busz! Látod, az ott a busz! Mondjad: busz!

Nem autóbuszt mondtam. Azért csak „busz”-t, mert azt gondoltam, könnyebben elbánik ezzel az egy szótaggal. Egész héten makacsul hallgatott, miközben folyt belőlem a szó. Mintha csak magamnak beszéltem volna. Anyám mesélte, hogy későn érő gyermekként, négyéves koromban szólalattam meg először. Nem anyanyelvemen, hanem románul, mert egy román öregasszony vigyázott reám. Nagyapaként hittem, unokám reám hasonlít.

– Értelmesen hallgat – meséltem a lányomnak. – Majd, ha összegyűjti a tőlünk hallottakat, megszólal és ömlik belőle a szó! – biztattam mindenkit. Magamat legfőképpen.

A buszokra várva, egyszer elrobogott ablakunk alatt egy teherautó. Hangsúlytalanul nyugtáztam:

– Látod, ez egy teherautó. Mögötte jön, látod? Ott jön a busz! Mondjad szépen: busz!

Hiába ismételtam számolatlanul: busz, busz, busz...

Benjámin összeszorított szájjal sajnálkozva nézett reám. Nyilván gyengeelméjűnek nézett. Örömmel konstatáltam, hogy makacsságomat is egy az egyben örökölte.

Eltelt néhány nap. Továbbra is teletömtem a fejét a busz szóval. Aztán valahonnan hirtelen felbukkant az úton egy teherautó. Nem érdekelt, legyintettem.

De Benjámin vidáman rikkantotta:

– Teherautóóóó!

Ez volt az első szava. Nagypapai büszkeségem máig emlékezetes forrása, amit mindig kedvvel mesélek, és szívesen színesítek, annak ellenére, hogy tanítóskodásom csődjét mutatja. Nem tudom, miként került önkéntelenül a számra a jó édesanyját sem kímélő csodálkozásom. Így dicsértem merszét, hogy az egy szótagos busz helyett az összetett szóval nyílt meg beszélőkéje. Két évtizede hasznosítom unokáim heti magyaróráin az akkor gyűjtött tapasztalatot: a tanítónak nem szabad lebecsülnie tanítványa képességeit. Ma is a legnehezebb feladatok megoldására biztatom őket.

Városunk határán táblák hirdetik: „Lund – a nagy kisváros”. Valóságos parkváros. Neve találóan: Liget. Az öt perc alatt bejárható, ezredév előtti időkben alapított patinás belváros, központjában a 12. évszázadban épített patinás dóm, csodálni való. A körülötte épült, Kis- és Nagy Szürkebarátok, Kis- és Nagy Halászházok, Kolostor és néhány szentről elnevezett utcák középkori hangulatot árasztanak. Az erdélyi ember nagy tisztelettel gondol a város elöljáróira, akik ezer esztendeje nem változtatták a politikusok kénye-kedve szerint a város utcáinak nevét, hanem magától értetődően ezer éve őrzik a hagyományosakat. A mai Lund lakónegyedei csupa zöldövezetbe ágyazott, sokfelé grändnek (köz) nevezett utcácskáikkal, a kellemes sétateretek és bokorsorok között futó kerékpárútjaikkal üdülőtelepi hangulatot sugároznak. Feltűnő a játszóterek sokasága. Messzire világító színes felszereltségük irigylésre méltó gyermekkorom szürke óvárosi és sivár külvárosi utcáinak és az elhanyagolt Nádaspatak-part szegénynegyedi világához képest. Nehéz feladatra vállalkoztam, amikor szülővárosom hat évtizeden át reám gyakorolt erős mágnesként működő levegőjéből a hivalkodásmentes jólét megnyugvást ígérő csöndes világába léptem.

Lányom lakása a város déli részén terebélyesedő Linero negyedben volt, ahol mindenfelé apró, takaros családi házak sorakoznak, otthoni szemmel a tehetősek villanegyedébe illőek, a főutak mentén pedig kétemeletes tömbházak, amelyekben többnyire bevándorlók élnek. A második emeleti, háromszobás, minden szükségessel felszerelt, korszerű, nagy konyhás lakásba már unokám megszületése előtt beköltözhettek a lányoméék, amikor a gyermekes vagy gyermeket váró lakásjogosult házaspárok listájáról sorra kerültek. Tömbházuk előtt virágoskert és biciklitartó. Az épületet széles sövény választja el a gyér forgalmú főúttól. Két szobájuk ablakaiból látni, amint a menetrendnek megfelelően percnyi pontossággal haladnak el a várost kelet–nyugat irányban átszelő autóbuszjárat kocsii. A tömbház túlsó oldaláról, teraszosan terjedelmes erkélyükről, az erdősáv mögötti kerékpárút kereszteződésére látni. Távolabb az ugyancsak fasorral rejtett autóútról sem a gépkocsik zaja, sem a kipufogógáz szaga nem árulkodik. Egyébként a város levegőjére különös gondot fordítanak. Az ólommentes benzinnel közlekedő gépkocsisok adókedvezményben részesülnek. A városi autóbuszforgalmat lebonyolító gépkocsikat nemcsak azért festették zöldre,

mert felirataikkal a „zöldek” mozgalmát hirdetik, hanem mert ezek a járművek biogázzal működnek. A biogázt pedig a lakosságtól aprólékos gondaldal és szakszerűen összegyűjtött ételmaradékból nyerik.

Amióta zsebtelefonom van, nem hordok karórát, hivalkodásnak tartom a pecsét- és másféle nemesfém gyűrűket is, és ha kedvem tartja, az itt észa-kon gyorsan bolyongó, furcsa rajzolatú felhők mögül kibukkanó Nap járásából és a buszok menetrendszerű járatait figyelve is tudom, hány óra. És mert háztájamban nem tartok hízót és kutyám sincsen, rábeszéléssel arra szoktatom magam, hogy erdélyi éhezős koromban szokottan, de makacsul hozzám ragaszkodó túlsúlyom csökkenése végett se zabáljak meg minden ételmaradékot, hanem gyűjtsem inkább a számomra is kiosztott papírzacs-kókba, és hordjam időnként a lakóházaktól alig ötven-száz lépésnyire épített, minden lakó lakáskulcsával nyitható hulladékgyűjtő kamarába (minden szükségessel felszerelt, tiszta és bűzmentes kis raktárak ezek, amelyekhez nem fér a Svédországban ritka házi légy vagy egér, patkány sem), ahonnan a papír-, karton-, műanyag-, fémhulladék-, elektromos elemek, megunt elektromos- és elektrotechnikai gépek és általános szemét kukák mellett, az élelemmaradék-kukák rendszeresen kiürített tartalma a gázgyárba kerül. Így minden, önmegettartóztatással meghagyott falatomról könnyebben lemondok: ami elvész zsír-pacniimból, hasznosan átalakul, és a szagtalan közszállítás miatt kellemesebb levegőzést tesz lehetővé nemcsak számomra, hanem városunk minden polgára számára is.

Unokám kötelezően mindennapi sétáltatása idején fedeztem fel a környéket, a lakóházak közelében is otthonosan sétafikáló rigókkal, varjakkal, nyulakkal és őzikekkel együtt. Erkélyükön is élt egy nagytestű barna nyúl. A lányom nevelte. Nyár lett, amire megfogadtuk jóakaróink tanácsát: „Kisgyermekkel egy lakásban nem tanácsos házinyulat tartani.” Az egyik nap vejem karjára öltötte a nyuszi fészkének használt fonott kosarat és benne az ijedt tapsifülessel kilométernyire sétált velünk együtt a város szélétől, egy hangtalanul forgó, óriás szélkerék irányába. Kövér cukorrépa-föld közeli bokorban raktunk fészket a nyuszinak és búcsút intettünk neki.

Vasárnap volt. A családukat ért veszteség miatti búslakodásunkat, vejem tanácsára, búcsúvacsorával enyhítettük. Csirkepaprikás volt a kíván-sága. Aznap vágott friss és kövér csirkét vásároltunk a lakónegyedi önki-szolgálóban. Fél óra alatt szépen terített asztalunkon párolgott a paprikás. Nagy tál galuskát is főztem mellé. „Bánatunkban” degeszre ettük magunk.

Néhány nap elteltével vejem már csak hűlt helyét találta az ijedt tapsifü-lesnek. Azzal vigasztaltuk magunkat, hogy bizonyára barátokra lelt, és befogadták föld alatti tágas lakásaik valamelyikébe. Svédországban renge-teg a nyúl. Egyszer lakásomtól alig száz méterre, egy bokrok karéjában húzódó csendes ligetben, huszonkilenc boldog vadnyulat számoltam. Nem

félnek az embertől. Farkas, róka, kutya nem háborgatja őket. Ebben az országban évszázadok óta láthatatlanná törpült a félelem.

De tapasztalnom kellett, hogy magyar barátaink közül huzamosabb ideje többen is ijedt nyúlként viselkednek. Emeleti szomszédunk, egy középkorú, jó megjelenésű vajdasági magyar nő, érkezésem utáni hónapokban, azt hiszem, hirtelen felindultságból, levedlette magyar nevét. Megmagyarázhatatlan volt, hogy miért választott francia hangzású új család- és keresztnévet magának. Töpörödött öregasszony anyja a város túlsó végén lakott, hetenként látogatta. Anyám hangját hallottam panaszkodásában. „Nem értem én ezt a világot... Nincs már nekem ebbe beleszólásom.” Lánya huzamosabb ideje írta dolgozatát az autópályák környékének esztétikus díszítéséről. Vejem segítségét kérte a svéd szöveg ellenőrzésében. Belenéztem a terjedelmes dolgozatba. Nem értettem honnan és hogyan szerzett kutatásához pénzt. Furcsa érzések kerülgettek. Maradiságom fájt, amikor kidobott pénznek gondoltam a munkájára fordított időt. De csodálkoztam és lelkesedtem is, amikor arra gondoltam, hogy lám, itt erre is van pénz. Lám, itt ez is fontos. A jóléti államban elérhető végtelen lehetőségekről akkor még keveset tudtam.

Képzőművész vejem, miután sikerrel befejezte malmői tanulmányait, számos kisebb helység költségvetésében szereplő, művészetpártolásra fordítható összeget nyert, feltehetően jó kapcsolatai révén. Az is megesett, hogy az egyik neki ítélt huszonötezer koronás csekélységnek mondott juttatás ünnepélyes átadására el sem ment, megtelefonálta, hogy utalják a pénzt számlájára. Egy stockholmi egyetemi épület lépcsőházának díszítésére nyert pályázat megvalósítására pedig egy bő esztendőn át utazgatott a fővárosba. Úgy tudom, közpénzen.

Az apja szobrászmesterségét bátran követő, Kolozsvárról menekült Benczédi Ilona svédországi hírnevét és szilárd anyagi helyzetét egy gyógyszergyári épület homlokzatának és egy úszómedencének a kerámiadíszítésével alapozta meg, miután groteszk és bátran erotikus kerámiafiguráira felfigyelt az egyik nagy nézettségű svéd tévéadás. Hasonló példákra gondolva, meggyőződésem, hogy a sikeres bevándorlók nem félnek megmutatni magukat. A helyüket félve keresők és a helyüket nem találók, különféle okokból, rejtekeznek. Az otthonról hozott félelmüket itt sem tudják levetkezni. Olyan ez, mint amikor valamilyen bűncselekményt követő csendben továbbdagad a szemtanúknak a pánik.

Arról az emlékezetes bárról hazatérőben, a reggeli autóbuzson ismerkedtem meg azzal a vállalkozó szellemű erdélyi asszonnyal, akit pedikűr foglalkozása miatt tréfásan „lábpedagógusnak” neveztem. Rendelőjét, állami támogatással, a helyi kórház közelében nyitotta. Később kapcsolatot próbált kiépíteni a szakma svéd és erdélyi művelői tapasztalatcseréjének elősegítésére és a romániai érdeklődők svédországi iskoláztatására. Támogatott a helyi magyar lapom indításában, de elzárkózott attól, hogy nevét és elér-

hetőségét közöljem. Telefonszámát is titkolta. Egy ugyancsak kolozsvári származású vegyészmérnök jópofa svédországi történeteket írt, s azokhoz egy erdélyi származású kedves fiatal lány készített humoros rajzokat. Az írások szerzője mániákusan ragaszkodott ahhoz, hogy nevét szerzőként ne közöljem. Másfél évig győzködtem, hogy nincs mitől tartania. Végül női nevet választott, így rejtekezett. Ismerősei, akik humoros történeteiben magukra ismertek, nem bántották. Közel az ötvenhez az otthonról hozott félelem dolgozott benne. A fiatal képzőművész lánynak, aki gyerekként került Svédországba, nem kellett megküzdenie ezzel a betegséggel.

A bevándorlók ügyeit intéző első hivatali interjú után tolmácsommal együtt léptem ki az utcára. Ismerkedni próbáltam. Tisztázni való kérdést tartogattam magamban a svédországi életismeretemet gyarapítandó, tolmácsom segítségére számítottam. Riadtan menekült előlem. Néhány odavetett szóval mentette magát, és eltűnt a járókelők között. Később, mert férje jó ideig a lundi magyar gyermekek magyartanára volt, és hasznos iskolai honlapot is szerkesztett az anyanyelvi oktatást elősegítő tanügyiiek portálján, érdeklődésemnek engedett, felkerestem lakásán, és nálam is megfordult férjével együtt. Feltűnt, hogy nem vettek tudomást a helyi magyar egyesületről. Rákérdeztem. Kiderült, hogy a kezdetekkor, mint minden ideérkezett magyar ember, tevékenyen részt kívántak venni a magyar egyesület munkájában, de az évtizedekkel ezelőtti „ötvenhatosokból” álló vezetőség fenntartással fogadott minden menekültet. Azokra, akik nem szakították meg kapcsolataikat a Kádár vezette országgal, könnyen rásütötték a kollaborálás vétkét. Tolmácsnőm és férje magyar egyesületi munkáját talán azért kezdték ki, mert tudósításokat küldtek az otthoni magyar rádiónak. Az őket ért sértésekből máig elégük lett, azóta gyógyíthatatlanok.

A múlt század nyolcvanas éveinek végén Svédországba menekült nagyszámú erdélyi magyar jelenléte csak fokozatosan változtatott a magyar egyesületek alapszabályzatába rögzített kirekesztő felfogáson. Emlékszem, két-három esztendeig hiába küzdöttem magam is azért, hogy a lundi magyar egyesület alapszabályzatából kikerüljön az az öt oldalon megfogalmazott tiltásson, miszerint ki nem lehet tagja az egyesületnek. Nem értettem, miért ragaszkodott a vezetőség ezekhez a tiltásokhoz a rendszerváltás után is. Nyilvánvaló megszokásból. A lundi vezetőség öregjeinek megcsontosodott felfogása szerint még évekig hangoztatták: „Úgy jó az alapszabályzat, ahogyan van! Nem kell azon változtatni!” Miután a magyar egyesületek aktív tagságának többségét az erdélyi bevándorlók alkották, a változtatások ellenzői előszeretettel a svéd szabályokra hivatkoztak. „Nem lehet, mert a svéd szabályok ezt nem engedik meg...” Ezt az indoklást szívesen használták az újonnan érkezett és demokratikus változtatásra kiéhezett bevándorlókkal folytatott vitákban. Nyelvismeretük fölényére utalva kívánták megtartani vezető szerepüket. Volt egy néhány esztendeje családostul

érkezett nő, aki a svéd nők önállóságra törekvését másolva, sietve elvált keletről származó muzulmán férjétől, és a civilizáltabb svéd élet ámulatában, mint a magolós jó tanuló, szó szerint követett minden svéd szabályt, előírást, tanácsot. Tíz pontba foglalt, egy oldal terjedelmű új alapszabálytervezetemet ellenezve, előkapott egy könyvet, mely az egyesületek szervezéséről szól, és azzal érvelt, hogy az ott ajánlottaktól nem lehet eltérni. Hiába bizonyítottam, hogy nem valamely törvényi rendelkezéseket tartalmazó szabályzatot tart a kezében, hanem a civil szervezetek szervezését elősegítő tanácsadó kézikönyvet, és szerzőjének tanácsai alapján, de a magyar egyesületek sajátosságainak megfelelően alakíthatjuk szabályzatunkat. Szemléltető példái nem sablonok, hanem ajánlatok, senki sem tiltja, hogy a saját fejünkkel gondolkodjunk. A kézikönyv mankó, segít abban, hogy a saját lábunkon járjunk.

A helyi egyesületben eluralkodott az a nézet, hogy olyan vezetőre van szükségünk, aki közel áll a svéddekhez, szorosan kötődik hozzájuk. Egy-két évig olyan nő vezette a magyar egyesületet, aki a bevándorlók teljes asszimilációját vallotta ésszerűnek. A magyar egyesület elnöki tisztségére azért volt szüksége, mert a helyi egyetem finnugor fakultásának hallgatójaként nyugdíjba vonuló neves tanárának helyére pályázott. Az egyesület pénzén, két felnőtt gyermekével együtt kocsikáztunk a Svédországi Magyar Egyesületek Szövetségének évi tanácskozására Tångagärdébe. Egyetemi hallgató gyermekei nem beszéltek magyarul. Furcsállottam. Felajánlottam, hogy heti néhány órában szívesen foglalkoznék velük anyanyelvüket gyakorolva, ha ellenszolgáltatásként egy órányit svéd társalgással töltenének velem. Anyjuk ezt ellentmondást nem tűró hangon ellenezte. A két fiatal három napig ténfergett a svédországi magyar protestáns gyülekezőhely épületei környékén, nem barátkoztak magyar fiatalokkal. Visszautunkon a tanácskozás részvevőivel együtt elköltött, nekik különben nem járó, ingyenesen kapott kosztra panaszkodtak. Az elnöknő, miután elérte, hogy a svédországi magyarok képviselőiben a szórványmagyarok anyanyelvűpoló iskoláztatásának budapesti tanácskozására is kiküldték, aztán tanársegédként, kb. nyolcosztályos elemi tudással, elfoglalta az üresen maradt magyar katedrát a lundi egyetem finnugor fakultásán. A minősítés nem tőlem származik, a finnugor katedra professzora mondta, miután nem volt szava utódja kinevezésében. A történetek azért sajnálatosak, mert egy esztendő múltán, indoklás nélkül, megszűnt a finnugor fakultás a lundi egyetemen.

Ilyen és hasonló esetek máig erően elidegenítették a magyar egyesületek tagságát a közösségi együttlétektől. De nem engem. Ott buzgólkodtam mindenütt, ahol „két fedőt összeütöttek”, abban a hitben, hogy közösség nélkül fokozatosan és egyre inkább kevesebbek leszünk. Akkor fogalmazódott meg bennem tömörített célkitűzésként a *Beilleszkedni igen! – Beolvadni nem!* jelszó. Az a sejtés is riogatott, hogy hiába tanítom anyanyelvükre unokáimat, ha évtizedek múlva nem lesz, kivel magyar szót váltsanak ebben az

északi országban. Nem a magyarok száma csökkent az eltelt évtizedek alatt, hiszen egyre többen vagyunk, számolatlanul érkeznek a különféle munkavállaló honfitársaink, akik néhány évre tervezik ittlétüket, amíg eleget keresnek otthon megkezdett házuk építésére, vagy lakásszerzésre, hogy aztán beilleszkedve a környezetbe, a magukkal hozott szorgalmuknak megfelelően előrehaladva karriert építsenek, és lemondva a hazatérésről, beolvadjanak a svéd társadalomba. Ebben az évekig tartó, fergeteges iramban lejátszódó folyamatban kevesen fordítanak gondot anyanyelvük ápolására, gyermekeik kétnyelvűségét a svéd–angol tanulással szorgalmazzák, jó, ha „konyhaanyanyelvüket” megőrzik. A harmadik generációjuk aztán már csak nevében őrzi magyarságát, azt is csonkítva, mert lemond nevének ékezetéről, nevet változtat vagy vegyes házasságban svédül el végérvényesen.

Most, amikor a huszonegy esztendővel ezelőtt megéltekből a tanulságos történeteket próbálom számítógépbe vetni, óriási szalmaboglyában kutakodom, hogy a lényeges szalmaszálakat megtaláljam a svéd sajátosságok és az otthonról hozott beidegződések egymással ütköző sokaságában. Ebben a zord északot alig sejtető, kiegyenlített hőmérsékletű, különleges, európai embernek ideális dél-svédországi tájban, ahol a téli hónapban is üde zöld a fű, a nagyot akaró szarkák, a szelíd vadnyuszik, a fényes fekete varjak és a nehézbombázó repülőket utánzó kövér galambok kézzel elérhető békés közepességében jólesik az élet szépségeit pásztázó csodálkozás. Az azúrkék égen sebesen gördülő, mesevilág-rajzolatú patyolatfelhők alatt, a kifogástalanul sima autó- és kerékpárutak, a tiszta városok és az aprólékosságig ésszerűen rendezett polgárvilág bámultában pehelykönnyűnek tűnt számomra az élet. Erre gondolva boldog sóhajtásként hosszú mondatok születnek bennem, a végtelennek képzelt élet zsongító habfürdőjében lubickolok, a máskor szégyellnivaló romantikus hangulat álomként reám telepszik, visszavisz a századokkal korábbi ellágyulás regényes világába. Nem tudom, miért jó megfelelni a mai érzelemfogyatékos világról, a zsugorított lélek riadt szárnycsapásaitól szüntelenül bolygatott, a saját maguktól menekülő emberek érzéseit feldaráló, fagyos levegőt kapkodó jelenből átrándulni valamennyi időre a képzelt vágyvilágunkba.

Ha mesterségemről kérdeznének, legszívesebben, némi elbizakodottsággal, emberismerőnek mondanám magam. Van ilyen mesterség. Bizonyára ez is tanítható, de nem jár érte diploma, nem foglalkozik vele mesterképzés, nem találkoztam megnevezésével munkaadóknál, nem hirdették munkavállalók sem. Mert nem lehet megélni belőle. Mégis ezt a kedvtelésnek is jó mesterséget választottam nyugdíjazásom után, mert munkára a reklámkihordáson kívül másra nem számíthattam, elégtelen nyelvtudásom miatt sem. A svéd állam társadalombiztosítása lehetővé tette, hogy az Erdélyben megszokott szerény életmódomat zavartalanul folytathassam. Sorsom úgy akarta, hogy kedveljem a szakácskodást, magam süthetem a kenyereket,

időm is akad, hogy megkeressem a leszállított árú élelmiszereket, mosni, varrni, vasalni, takarítani is tudok. Így, mert nem szorulok másra, a „tedd meg magad” tanácsát megfogadva elkerülöm a rendkívül magas munkadíjakkal járó szolgáltatásokat és szigorúan takarékoskodva nyári vakációzásokra, kirándulásokra is telik érhetően szerény, szociálisan támogatott nyugdíjamból. Bő két évtizede művelhettem választott mesterségemet. Igyekeztem, de kevés sikerrel, hogy az „anyagtól”, amit magamban feldolgoztam, távolságot tartsak, de hát milyen az iparos: tárgyilagos, ha akartam is, nem lehettem, az embernek ember általi változása miatt. Tapasztalom, hogy az ember, mint valamiféle sugárzó anyag, hol gyógyít, hol rombol azokban, akiknek a közelébe kerül. Védőruhának sokan használják a nyegleséget, a megjátszott érzelmenélküliséget, a hideg fejjel való szívtelenséget és más hasonlókat. Próbáltam ezt is. Azt hiszem, nem sok sikerrel, mert olykor elragadtak az indulatok, a túlzott szeretet, a hirtelen harag és a makacs elutasítás. Befolyásoltak a pletykák, a célzott rosszindulattal terjesztett valótlanosságok, az akarnokok mérgezett nyílzápora, a klikkeknek a maguk védelmében egymásra zúdított rágalmi. Amikor sikerült valamilyen más dimenzióból figyelnem az emberi hangyabolyt, mesterségem haszna sokféle alkalmazható tanulsággal gyarapodott. Úgy élünk a világban, hogy a magunk tükrébe vetített képzeletbeli jó ember tulajdonságaival méricskéljük magunkat, ilyenkor elválnak belőlünk a rossz, erősebb kontúrt kap minden, ami hasznosítható, és rávetülve a magunkról önérzetesen alkotott képre, javíthatunk magunkon. Mesterségem tehát olyan joggyakorlat, amely leghozzáférhetőbb orvosságom. Mi gondja lehet a nyugdíjasnak? Hátralévő idejében önmagát embertársai tengerében megmártva, az archimédeszi törvényekhez hasonlóan saját, minden társas kapcsolatban változó fajsúlyát méricskélni, s ezzel önbecsülését gyarapítva élhetővé teszi egyre kiszámíthatóbb hosszúságú életkorát, alig észrevehetően szürkülő maradék napjait. Emlékiratom ilyenformán olyan szubjektív portrészorozat, amely rögzíti az általam megélt jót és rosszat, a körülöttem feltűnt arcok tükrében láthatom magam. Mindig vidám, bohóckodásra mindig kész grafikusunk nagyméretű, Kolozsvárt megörökítő festménye jut eszembe, amelyet Kismező utcai, negyven négyzetméteres és majdnem öt méter magas egyszobás lakásukba kölcsönzött, mert a kiállítótermekhez hasonlóan nagy falfelületen élt ez a kép igazán. Kompozíciója városunk híres épületeinek egyvelege és a Rembrandt *Éjjeli őrjázatán* vagy *Dr. Nicolaes Tulp anatómiája* című alkotásán látható portrészorozatra emlékeztet. És egy kicsit Ludvig Valentin kolozsvári mesés képeire is. Abban az egyszobás nagylakásban azért éreztem otthon magam, mert körülvettek az ismerős házak, templomok, paloták és az ismeretlenül is ismerős emberek. Mert Túrós Laci nem híres embereinket örökítette meg nagyméretű festményén, hanem a városban élő kortársaink típusait, jó volt belegondolnom, hogy egyik-másik arcvonásában benne vagyok magam is.

Lundban az újonnan érkezőknek kijáró figyelmességgel fogadtak mindenhol. Vendégként bántak velem. A lányoméék háromszobás, alig bútorozott lakásában is elvoltam. Vejem Malmöbe ingázott, lányom egy fogorvosi magánrendelőben dolgozott a város központjában. A nyelvtanulás mellett unokámra vigyáztam és estebédek főzésével tettem hasznossá magam. Ott-tartózkodásom harmadik hónapjában, amikor a lányom nem volt jelen a konyhában, a vejem számon kérte, hogy „tulajdonképpen miből élek, miből tartom el magam”. Sajátosan nyávogós skáneai tájszólása ellenére értettem és nem is, hogy mit akar. Rosszulesett, hogy nem a lányom előtt faggat, mert akkor könnyebben megmagyarázhattam volna, nem kívánok a terhükre lenni.

A svédországi lakások konyhája kifogástalanul bútorozott. A főző-, mosogató- és hűtőszekrény fölött fejmagasságban sorakozó szekrényekben minden elfér, amire a lakóknak szükségük lehet a konyhai munkához. A lányom az egyik kis szekrényben tartotta minden pénzét, és azt a néhány ezer keletnémet márkát is, amit érkezésemkor, megnagyobbodott kiadásaiik fedezésére, adtam. Lejt nem hozhattam, milliókban számolt egyre híguló pénz volt. Akkoriban a német márka volt Erdélyben a hozzáférhető valuta. Ajándékba kapott öreg Passatomért is márkában fizettek. Hákan nem tudott erről a pénzről. Nem esett jól, hogy holmi ingyenélőnek gondolt. Egyébként ez a pénz addig hevert ott, a konyhai kis szekrényben, amíg semmivé lett. Nyugatnémet márkára való átváltására nem találtunk senkit, magam pedig román útlevelemben az egyetlen Svédországba jogosító belépést megengedő pecséttel, nem hagyhattam el az országot. Végül nehezen összekapart keletnémet márkám beváltatlan maradt.

Néhány hónap teltével egyre feleslegesebbnek éreztem magam a lányom lakásában. Egyik szobájuk berendezetlen volt, bútorok hiányában nem sikerült legalább egy kis sarkot berendeznünk számomra, hogy kissé otthon érezzem magam.

Később, amikor jobban megismertem a várost és elcsodálkoztam a jóléti államokban szokásos, „minden használható jóval” tele kukák tartalmán, tetszés szerint válogattam a sokféle megunt holmiból. Került onnan könyvespolc, konyhaasztal, edény, burkolt vállfákon öltöny, vasalt ing, tévé, táskarádió, villanyvasaló, hajszárító, forgólábú karosszék, virágváza és minden más apróság, amit kis javítással használhatóvá tettem. Ezeket a konyhai szeméttől különálló, konténer nagyságú kukákat raktárnak neveztem el, s ha valamire szükségem volt, egy-két hét alatt megérkezett. Aki érdeklődött, hol vásároltam például azt a tejfehér burás, sarokba való állólámpát, vidáman válaszoltam: Most érkezett a raktárba! Később, amikor külön lakásba költözhettem, a pincében kis raktárhelyiséget is kaptam, odagyűjtöttem mindent, amit az időközben megsaporodott munkavállaló magyar fiataloknak ajándékozhattam, hogy gyors beilleszkedésüket segítsen. Emlékszem, egy meleg nyári napon virágos kanapé érkezett a „raktárba”.

Megvizsgáltam, vadonatúj IKEA gyártmány volt. Nem értettem, miért került a „szemétbe”. Nem hittem a szememnek. Ülőkéjén elmaszatolt rágógumi éktelenkedett. Hazacipeltem. Többszöri nekibuzdulással és mosószerrel sikerült eltávolítanom a foltot. Egy Debrecen mellől érkezett fiatal házaspárnak szereztem vele örömet. Ráadásul két pár olyan márkás, botokkal felszerelt sílécet is ajándékoztam nekik, amiről fiatalkoromban álmodni sem mertem.

De amikor a lányoméknál laktam, még nem tudhattam a bevándorlóknek kukákban nyújtott „segítségéről”. A többnyire bevándorlók által lakott Linero negyedben laktunk. A kétemeletes tömbházak környékén a személtre rakók különösebben nem árulkodtak a jóléti állam gazdagságáról. A lányomat segítve a reklámterjesztésben, végiggyalogoltam a negyedünk melletti, a középosztály gazdagságát mutató, takaros családi házakkal övezett sétányokon, az ottani rend és tisztaság nem tűrte, hogy csak úgy kidobják felesleges vagy megunt holmijukat. Ha akadt ilyen, azt a bútoroknak, a ruházati cikkeknek, a műszaki eszközöknek fenntartott gyűjtőhelyekre szállították. Sölvesborgban egy csendes kis utcában elhagyatott Lada állt egy ház előtt. Gazdája érdeklődésemre ötszáz koronát kért érte. Azért ennyit, mert ennyibe került volna elszállítása a roncstelepre. Az, hogy javítóba vigye és kicserélje meghibásodott kuplungtárcsáját, fel sem merült a szerelési munkák fantasztikus díjszabása miatt. (Első svédországi látogatásomkor ajándékba kapott Passat Volkswagen sportkocsim mását kolozsvári ismerősöm 3500 koronáért vásárolta. Ugyanott a nekem ajándékozott kocsival megegyező márkájú, de az enyémnél fiatalabb, javítható apróbb hibás három kocsiból, potom áron, kiszerezhettem néhány, Romániában aranyat érő pótalkatrészt.) Csodálkoztam eleget, hogy micsoda pazarlás folyik ebben az országban. Baráti körömnök köszönhetően, akiktől sokat tanultam, a kisebb javításokat magam végeztem bogárhátú autómon és a műszaki szempontból sokkal egyszerűbb Trabantomon. A nagyobb javításokat pedig együtt, többnyire a szentlászlói tiszteletes tágas csúrféjében, Putyuri barátunk vezetésével. A kocsijavítás felsőfokát Nits Árpai kollégám mutatta. Attól sem riadt vissza, hogy dugattyúgyűrűket cseréljen feleúton Bukarest és Kolozsvár között, valamelyik parkolóban. Az ilyen hozzáállásnak feltétele az erős hit abban, hogy minden megtanulható. De szerszámok nélkül nem megy. A szerszámok és a pótalkatrészek pedig olyan drágák voltak, hogy le kellett mondanom a maszek gépkocsijavítás kínálókozó lehetőségéről. Hiányzik itt a szükséges háttér, az vasesztergával, gyaluval, marógéppel felszerelt szerszámgépműhely, ahol javíthatók és elkészíthetők a kisebb gépkocsialkatrészek. Nálunk a szükség termelt sok maszek szakembert, itt a pótalkatrészek kikapcsolták a gépkocsi-tulajdonosok műszaki érdeklődését, elégséges, ha annyit tudnak, hol kell betölteniük az üzemanyagot járgányukba.

Fellélegezhettünk, amikor a lányom – mindenben rámenős és nagyhangú barátnője segítségével – szerény kis garzonlakást járt ki számomra.

Amikor erről kérdezett felügyelőm a társadalombiztosítónál, a befogadott polgár hálájával és a hálás bevándorlóhoz illő szerénységgel, nem a felajánlott kétszoba-konyhás lakást, hanem a lehető legolcsóbb garzonlakást választottam. Így jutottam a lundi egyetemi kórház által üzemeltetett emeletes épületének egyikébe. Többnyire egyedülálló öregek laktak ezekben az épületekben. Lakásom meleg és kényelmes. Hemingway mondataihoz hasonlóan egyszerű. Lassan, adományokból és jómódú svédek által lecserélt bútorokkal egyszerűen berendezett. A szobák, a konyha, de még a fürdőszoba is tele volt derékmagasságban felszerelt piros gombokkal. Gombnyomásra, a kórházi ügyelő percekben belül érkező orvost és ápolót küldött a helyszínre. Nagy dolognak véltem, hogy Svédországba érkezésem ötödik hónapjában, földszintes szoba-konyhás-előszobás lakáshoz jutottam. Azóta is itt lakom az Országbíró utcában. Kötelező katonáskodásom után, anyám ócskástól vásárolt néhány bútordarabbal rendezett be ehhez hasonló lakást nevelőapám megüresedett, öt lépés hosszú mézeskalácsos raktárában, ahol szalmazsákos ágyamon és zsemleszínű ruhásszekrényemen kívül zöldposztós íróasztalom és fürdőtálas asztalkám is volt. Akkori önállóságom ismétlődött itt, ebben a csendes kisvárosban, összehasonlíthatatlanul jobb körülmények között.

Lakbérem több mint felét a társadalombiztosító fizeti. Nem tudtam, hogy a nagyobb lakásba került kis jövedelmű bevándorlóknak több ezer korona lakbér-kiegészítés jár. A svéd tanfolyamon megismert társaim közül nem egy két-háromszobás lakást választott. Nyugdíjasként érkeztem ebbe az országba, ittlétemmel nem hoztam hivatalosan is kiszámítható hasznot az országnak. Innen magától érthető szerénységem.

Kicsi otthonomnak számos előnye van. Ajtóm, ablakaim füves-virágos, államilag gondozott kertre nyílnak, amit gondosan nyírt sövénykerítés választ el a gyér forgalmú utcától. Csendes hely, nagyszerű volt, hogy cseperedő unokámat szemmel tarthattam, amint ki-be futkározott. A négy pályás gyorsforgalmi utat keresztező út alatt átsétálva az Emlékoszlophoz jutunk, amelyet 1876-ban állítottak annak a kétszáz esztendővel azelőtt vívott dán-svéd csatának az emlékére, amelyben kilencezer dán és ötezer svéd katona pusztult el itt, és Dániának végleg le kellett mondania Dél-Svédországról. Az ágyúcsövekkel és hatalmas ágyúgolyókkal díszített obeliszk attól grandiózus, hogy dombtetőn áll, előtte terjedelmes tér, ahol több ezer ember elfér a megemlékezések alkalmával. Meleg vízű, apró tavacska zárja ezt a kerékpárutakkal szegélyezett teret. Nyári lakói egy évről évre ide visszatérő törpe kacsapár, háborítatlanul úszkálnak a tavirózsák csészelevelei között. A tavacska közepén teknősbékán ülő pucér beton-kisgyerek. A teknősbéka szájából víz csörgedez. Bokrokkal keretezett füves játszóterek sorakoznak a város felé, a sajátos északi stílusban épült régi villanegyedig. Onnan, a két-sávós út bal oldalán átszelve a város nagy, makulátlan, mindig frissen gereblyézett, tekintélyes temetőjét az öreg fák alatt sorakozó sírjaival, az

egyetemi kórházak és klinikák épületrengetegéig juthatunk. Szívesen sétáltam ebben a házsongárdi temetőnél rendezettségében és tisztaságában összehasonlíthatatlanul európaibb temetőben. Feltételezem, hogy itt nagyobb nyugalomra lelnek a halottak, mint a Házsongárd zsúfolt betonrengetegében, ahol a városunkba folyamatosan betolakodók, a múltat eltörölve, a holnapra írt román történelem ígézetében, politikai csökönység-gel küzdenek európai hírességű temetőnk elrománosításáért. A lundi temetőben háborítatlanul megférnek egymás mellett a zömében protestáns sírok, a katolikus, sőt a vörös csillagos kommunista vallásúak nyughelyei. A Svédországban elenyésző kisebbségben élő katolikusoknak is külön kápolnájuk van. Valószínű, hogy a mostanában tömegesen érkező muzulmánok temetési szokásainak is szorítanak megfelelő helyet. Van már ilyen több is a közeli ipari nagyvárosban. Lakónegyedünk központjához közel, elkerített területen juhok legelnek az araboknak épült gyülekezőhely körül, néhány esztendeje az üzletekből nem hiányzik a juhhús. Szomszédomba nemrég fiatalember költözött. Időnként lányok látogatják. Feltűnik egy-egy burnuszos lány is. Megy a „love”, az „amour” vagy az „amor” felekezetre való tekintettel és anélkül is.

A napi hírekből tudjuk, alig ellenőrizhetően forr körülöttünk a világ. A ligetben, amely körülölel, éltető a csend. Nyugodalmos óráimon ellenőrzöm, honnan, merre, milyen természetű fuvallatokban leng ígéretes, jövőt szolgáló gondolat.